

मी मूर्ख-मन्दमती आहे (कारण मी तुला जाणत नाही), माझे मन कधी काय करावे ते कळत नसल्याने विचलित झाले आहे . ज्याप्रमाणे गजेन्द्रमोक्ष कथेमध्ये हत्तीचा पाय मगरीने पकडला होता तसे मला महामायेने ग्रासले आहे ...तुझी कृपा (परीसाप्रमाणे) दगडाचेही निर्मळ असे सोने करू शकते म्हणून ती मिळविण्यासाठी माझे मन तुझ्या चरणांची सेवा करण्यात मग्न झाले आहे. माझी वाणी नारदाप्रमाणे स्तुत्य आणि कर्णमधुर नाही . तसेच मी रामप्रिय, पवनपुत्र मारुतीप्रमाणे प्रिय भक्त नाही. मी परमभक्त ध्रुवाप्रमाणे अनेक वर्षे तप केलेले नाही . पण मी तुझ्या पूजेचा मार्ग धरलेला एक पान्थस्थ आहे , म्हणून माझे (स्तवन) तू ऐकून घे.॥ १-२ ॥

तुला जाणणे देवराज आणि शेकडो यज्ञ केलेला असा असूनही इन्द्राला शक्य नाही . तुझे स्वरूप वर्णन करण्यासाठी ब्रह्मदेव आणि शङ्कर दोघेही असमर्थ आहेत. तुझ्या समोर स्तुती करणारा मी पापी, मशकाप्रमाणे (डासाप्रमाणे) सूक्ष्म आहे, कारण तू अनन्त, अमर्याद आणि जाणण्यास गहन असा सकलभूतान्तरात्मा आहेस.(शरीररूपी गुहेत राहणारा म्हणजे पुरुष अर्थात् जीवात्मा). हे आकाश, सूर्य आणि तीनही लोक असलेले विश्व ; १२ आदित्य-११ रुद्र- ८ वसु प्रभृती देव आणि पितर तू निर्माण केलेस . त्यांचा खंबीर आधार असलेला , सर्वस्वरूपी आणि मनुष्यांना वन्दनीय असा ओङ्कार तू आहेस . तुझे परमपूज्य चरण मिळणे अतिशय कठीण आहे. ॥ ३-४ ॥

जो (कमण्डलूतील) पाण्याने सर्व काही निर्माण करतो त्या ब्रह्माला तू जन्म दिलास . (तुझे ध्यान करणारा) शङ्कर रामेश (म्हणजे राम ज्याचा ईश आणि रामाचा ईश) म्हणून प्रसिद्ध आहे. स्वतः वैकुण्ठनिवासी आणि गुणनिधी असा तू माझी आई आहेस. म्हणून तुझ्या चरणकमलांशी आलेल्या, नम्र अशा मला क्षमा कर. ॥ ५ ॥

तुझे अनुपम आणि प्रसन्न मुख म्हणजे ऋषींसाठी आनन्द देणारे असते. तुझी छाती क्षुब्ध झालेल्या भृगु ऋषींच्या पायाची खूण असलेले लक्ष्मीचे स्थान आहे (श्रीवत्सलाञ्छन कथा). गदा, सुदर्शनचक्र, शार्ङ्ग धनुष्य हाती असलेला तू स्वतःच्या भक्तांसाठी अभयदान देणारा असा आहेस . हे योग्यच आहे की , संसारसागरातून पार होण्याची नौका म्हणजे तुझ्या चरणांचे पूजन आहे. ॥ ६ ॥

गुणांचा अधिपती, विघ्न हरण करणारा , गजवदन, कौशल्ययुक्त आणि परशुधारी , सुबुद्धीला आधार देणारा असा महाशक्ती आणि शिवाचा पुत्र ; कलियुगात पापांचा नाश करणारा , बुद्धिमान, शुभ करणारा गणांचा अधिपती ; असे शुभ्रवस्त्रधारी , क्लेशहरण करणारे रूप तुझेच आद्य (प्रथमपूजनीय) रूप आहे. ॥ ७ ॥

देवाकडून आश्चर्यजनक असे त्रिपुरभुवन आणि वर मिळाल्याने जे दुष्ट राक्षस (त्रिपुरासुर) देव आणि मानवांचा संहार करण्यासाठी उद्युक्त झाले त्यांचा; शङ्कराच्या अजगव नावाच्या धनुष्यावर असलेला बाणरूपी तू तेव्हा कर्दनकाळ झालास . म्हणून (माझे) ताप हरण करण्यासाठी तूच आहेस, अन्य कोणीही श्रेष्ठ असे शरण्य नाही. ॥ ८ ॥

(शिळा झालेल्या) अहिल्येचा (पदस्पर्शाने उद्धार करणारा) देव, सूर्याप्रमाणे अमर्याद तेजस्वी असा राम तूच ... (विप्रशापामुळे सरडा झालेल्या) नृगराजाला मुक्ती देणारा आणि अर्जुनाचा मित्र; सावळा श्रीकृष्ण तूच...शङ्कराच्या हृदयी विराजमान असलेला धर्माध्यक्ष असा, नित्य ऐश्वर्यसम्पन्न असा तू आहेस. विकल आणि धैर्य गमावलेल्यांचा खरोखर तूच एक आधार आहेस. तीनही लोकांमध्ये तळपणारा सूर्य तुझा उत्तम शिष्य आहे . ज्या शक्तीने शेषाने पृथ्वी चा भार मस्तकी धारण केला आहे, ती शक्ती तू आहेस . तुझ्या दोनही पायांचा स्पर्श झालेली गङ्गा (सर्वांचे) दोष दूर करते . देवाधिदेव अशा तुझ्याशिवाय कधीच, काहीच साध्य होणार नाही.॥ ९-१० ॥

गरुडावर आरूढ असा तू राजाप्रमाणे रक्षण करणारा , पापहरण करणारा आहेस . तू विपुल सम्पत्तीने युक्त आहेस , परन्तु श्रद्धेचे शुल्क दिल्याशिवाय तू भक्ताला ते देत नाहीस त्यामुळे तुला कृपण म्हणतात . तू करुणामय, शरण देणारा, मङ्गल असा विष्णू आहेस. सहस्र बाहूंनी युक्त असा (विश्वरूप) तू पाहण्यास कठीण असा विराट् पुरुष आहेस.॥ ११ ॥

हे शेषशायी, लक्ष्मीचरणसेवित, गोलोकनाथ, वासुदेव अशा हरि! क्षमा कर, क्षमा कर, क्षमा कर, क्षमा कर. पुरुषोत्तमा;मनाने, वाणीने, शरीराच्या अवयवांनी माझ्याकडून जी पापे झाली ती नष्ट कर . वेदांचे वैभव असलेले ज्ञान तुझे रूप आहे - ते मी जाणत नाही. पण हे जाणतो की , तुझ्या चरणांची पूज भक्तीभावाने करावी हे मी जाणतो . म्हणून हे कृपानिधी जगन्नाथा ! क्षमा कर. हे केशवा ! सदैव तुझे पुण्यस्मरण प्रदान कर .(मला तुझा कधीही विसर पडू नये).- डॉ. पुष्कराज उदय वर्तक , 2/7/2015.